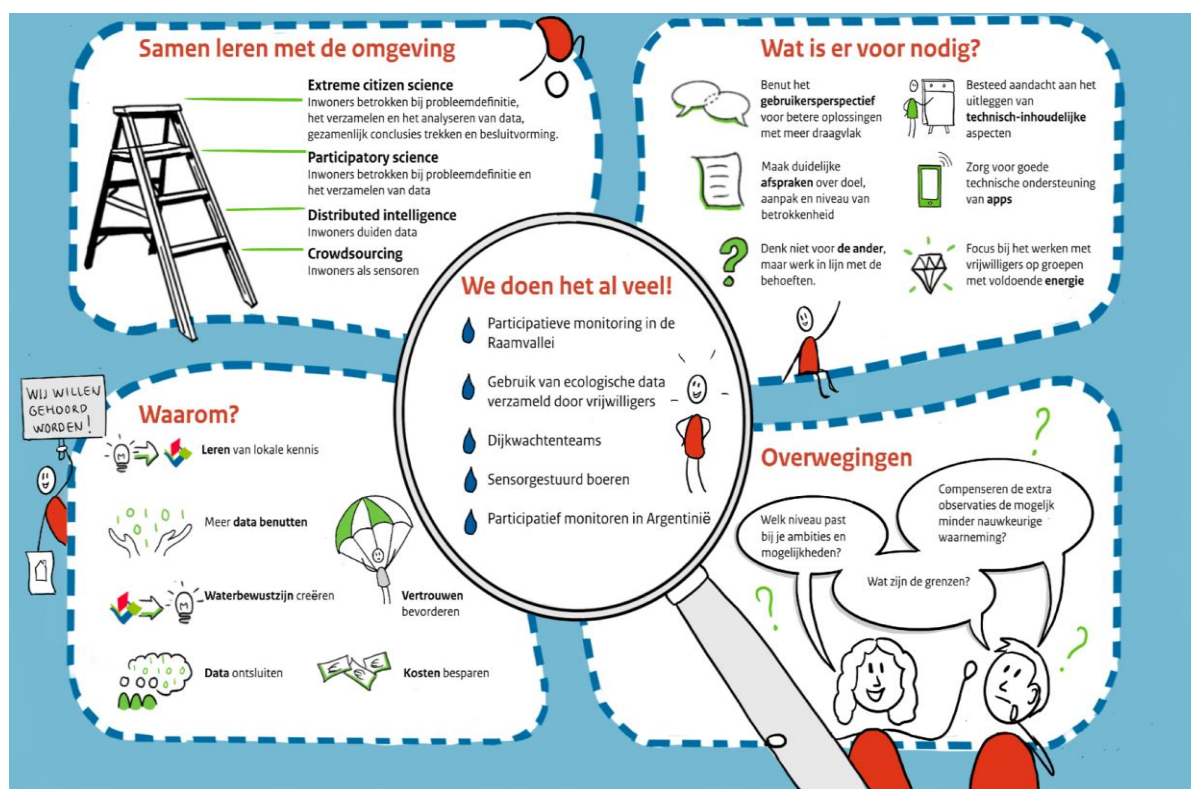

Participatieve monitoring ¹⁾

Een praktische handreiking

1)

Participatieve monitoring

Een praktische handreiking

Auteur(s)

Gerald Jan Ellen (Deltares)

Sander Meijerink (Radboud Universiteit Nijmegen)

Bart Brugmans (Ae en Maas)

Bas Breman (WenR)

Partners

Radboud Universiteit Nijmegen

Participatieve monitoring

Een praktische handreiking

Documentgegevens

Versie	0.1
Datum	17-02-2021
Projectnummer	1220765-008
Document ID	1220765-008-BGS-0004
Pagina's	40
Classificatie	Openbaar
Status	definitief

Auteur(s)

Gerald Jan Ellen	Deltares	
Sander Meijerink	Radboud Universiteit Nijmegen	
Bart Brugmans	AA en Maas	
Bas Breman	WenR	

Inhoud

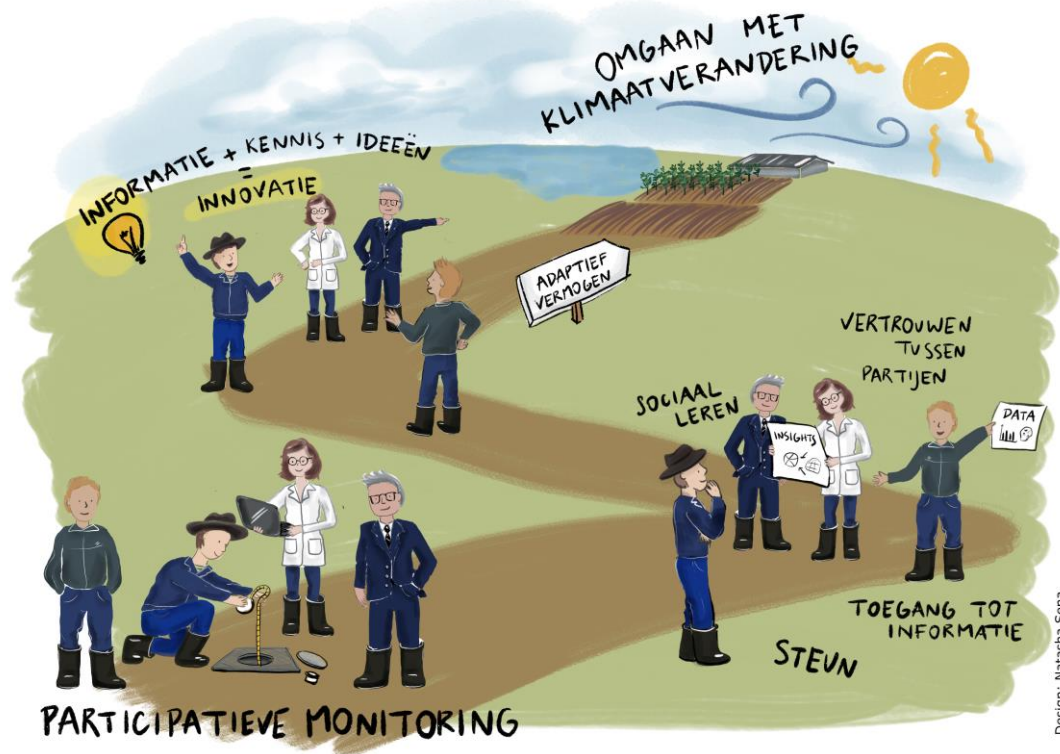
	Samenvatting	6
1	Aanleiding en gebruik	9
1.1	Aanleiding	9
1.2	Doelgroep en toepassing van deze handreiking	10
1.3	Leeswijzer	10
2	Participatieve monitoring	11
3	Stap 1: Verkennen	12
3.1	Intern	12
3.2	Extern	13
4	Stap 2: Ontwerpen	15
4.1	Intern	15
4.2	Extern/Intern	16
5	Stap 3: Uitvoeren	19
5.1	Intern/Extern	19
5.1.1	Aanleveren van data/informatie	20
5.1.2	Inrichting van het meetnet en begeleiding	21
6	Stap 4: Analyseren en interpreteren	23
6.1	Intern/Extern	23
6.1.1	Hoe en door wie wordt de informatie ontsloten?	23
7	Stap 5: Bijsturen	25
7.1	Intern/Extern	25
8	Stap 7: Beëindiging	26
9	Aandachtspunten	27
10	Participatieve monitoring – achtergrond & theorie	28
10.1	Randvoorwaarden	29
10.2	Verschillende intensiteit, vormen & context van participatieve monitoring	30
11	Referenties/bronnen voor verdieping	33

Bijlagen:

A.1	Vragenlijst om beelden van participatieve monitoring/citizen science te inventariseren.	35
A.2	Format om onderwerpen voor participatieve monitoring op te halen en te waarderen	36
A.3	Voorbeeld: vragenlijst/leidraad voor het in beeld brengen van achterhalen van beelden/waarden t.a.v. Gebiedsplan RAAM in het kader van participatieve monitoring	37
A.4	Format van de participatieve monitoring Canvas	39
A.5	Inge vulde participatieve monitoring Canvas	40

Samenvatting

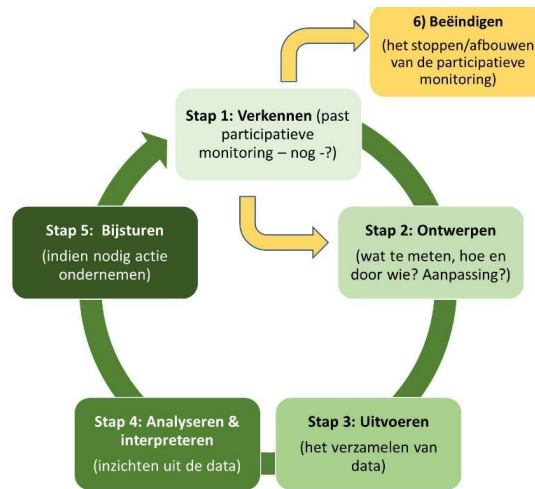
De huidige en toekomstige (water)opgaven en toenemende onzekerheid rondom de gevolgen van klimaatverandering vragen om een grotere variëteit en flexibiliteit in oplossingsrichtingen. Adaptief waterbeheer is hier belangrijk: watermanagement dat gebaseerd is op doorlopende, kleine aanpassingen aan het systeem en op de betrokkenheid van een veelheid aan publieke en private belanghebbenden. Daarnaast is er een maatschappelijke ontwikkeling gaande waarbij er minder draagvlak is voor top-down besturing vanuit de overheid en waarbij er een sterkere roep is om de actieve betrokkenheid van een veelheid aan actoren bij beheer en beleid.

Het instrument participatieve monitoring kan in potentie bijdragen aan adaptief waterbeheer en maakt het betrekken van uiteenlopende stakeholders mogelijk doordat zij een actieve rol kunnen spelen tijdens het ontwerpen van monitoringprogramma's, het verzamelen van data en/of het interpreteren en gebruiken van de resultaten. Monitoring wordt vaak gezien als voornamelijk een technische exercitie waarbij experts data verzamelen en analyseren. Waar waterbeheerders inmiddels de nodige kennis hebben opgedaan met participatie door stakeholders te betrekken bij planontwikkeling en –uitvoering in gebiedsgerichte projecten is minder bekend dat belanghebbenden ook een rol kunnen spelen in de verschillende / uiteenlopende fasen van het ontwerpen en uitvoeren van monitoring en het gebruiken van de monitoringresultaten.

Participatieve monitoring definiëren we hier als '**een proces waarbij belanghebbenden actief betrokken worden bij één of meerdere stadia van het monitoringsproces van bepaalde maatregelen**'. Het kan hierbij gaan om het ontwerp van monitoring en/of de verzameling van data, de analyse van de resultaten en gezamenlijk bepalen wat dit betekend de doorvertaling naar de praktijk.

Om te komen tot een ontwerp voor participatieve monitoring kunnen de in figuur 1 weergegeven stappen worden doorlopen. Op deze wijze is het mogelijk voor het waterschap om op een gestructureerde manier invulling te geven aan het uitvoeren van participatieve monitoring, voor projecten (van grootschalige herinrichtingsprojecten zoals voor beekdalen, als een beheer en onderhoud project zoals het plaatsen van een kleine stuw) maar kan het ook gebruikt worden om te bepalen wat de visie en ambities zijn wat betreft participatieve monitoring.

Figuur 1 Stappen bij het ontwerp en uitvoering van participatieve monitoring

Het ontwerpen van participatieve monitoring kan dan worden vormgegeven door middel van het doorlopen van de – in de bovenstaande figuur weergegeven – stappen. Deze handreiking is geschreven met ‘de waterschappers’ als doelgroep, maar kan ook door andere overheden of private initiatieven worden gebruikt.

- **Stap 1 - Verkennen:** deze stap wordt uitgevoerd met een aantal interviews van interne en externe betrokken partijen. Belangrijkste reden om deze stap uit te voeren is om antwoord te krijgen op de vraag: past participatieve monitoring bij het project/het proces dat het waterschap wil uitvoeren.
- **Stap 2 - Ontwerpen:** deze stap start intern! Het is belangrijk om zicht te hebben op welke monitoring er nu al plaatsvindt, welke afdelingen betrokken moeten worden en heel belangrijk om na te denken over wat te doen met de resultaten + welke acties hieraan zijn verbonden: bijsturen van maatregelen projecten? Compensatie? Mitigerende maatregelen? Pas daarna is het zinvol om met een representatieve groep van betrokken belanghebbenden deze stap te zetten. Voor deze stap is in Lumbricus een participatieve monitoring canvas ontwikkeld waardoor alle belangrijke aandachtspunten en vragen worden beantwoord: wie gaat meten? Analyseren? hoe? Etc.
- **Stap 3 – Uitvoeren door het verzamelen van data.** De derde stap richt zich op uitvoering van monitoring in het veld door zowel waterschap als belanghebbenden. Belangrijk aandachtspunt hierbij is om te zorgen voor begeleiding/vraagbaak (het liefst in de vorm van een persoon).
- **Stap 4 – Analyseren & interpreteren:** hierbij gaat het om betekenis geven aan de data,. Zitten er afwijkingen in? Welke inzichten komen er naar voren op basis van welke aannames? Door de interpretatie gezamenlijk met belanghebbenden uit te voeren – zeker na de eerste monitoring ronde – werk je ook aan vertrouwen.
- **Stap 5 – Bijsturen:** Deze stap is erop gericht op te zien of de oorspronkelijk gestelde doelen/effecten ook echt bereikt worden. Wellicht is het effect veel groter dan verwacht of juist kleiner, of precies goed. Gaat het goed? mitigeren, aanpassen, compenseren.

Na deze 5 stappen is het mogelijk om weer te starten bij stap 1 – check of er nog steeds behoefte is aan de participatieve monitoring. Zo ja, kijk dan kort of er veranderingen nodig zijn (stap 1 en 2) en ga vervolgens door met het doorlopen van de cyclus. Als er geen behoefte meer is aan participatieve monitoring omdat het project naar tevredenheid is afgerond of de belanghebbenden geen interesse meer tonen ga dan door naar:

- **Stap 6 - Beëindiging:** op het moment dat een project start wordt ook vaak al nagedacht over onderhoud en beheer en einde levensduur (van infrastructuur). Een vergelijkbare benadering is ook belangrijk voor participatieve monitoring. Bouw een tussentijdse evaluatie in (dat kan na 1 jaar of 2 jaar afhankelijk van het project) en wees duidelijk over het moment of de randvoorwaarden (geen interesse meer) van beëindiging/ondersteuning.

1 Aanleiding en gebruik

1.1 Aanleiding

De huidige en toekomstige (water)opgaven en toenemende onzekerheid rondom de gevolgen van klimaatverandering vragen om een grotere variëteit en flexibiliteit in oplossingsrichtingen. Adaptief waterbeheer is hier belangrijk: watermanagement dat gebaseerd is op doorlopende, kleine aanpassingen aan het systeem en op de betrokkenheid van een veelheid aan publieke en private belanghebbenden. Daarnaast is er een maatschappelijke ontwikkeling gaande waarbij er minder draagvlak is voor top-down besturing vanuit de overheid en waarbij er een sterkere roep is om de actieve betrokkenheid van een veelheid aan actoren bij beheer en beleid.

Het instrument participatieve monitoring kan bijdragen aan adaptief waterbeheer en maakt het betrekken van uiteenlopende stakeholders mogelijk doordat zij een actieve rol kunnen spelen tijdens het ontwerpen van monitoringprogramma's, het verzamelen van data en/of het interpreteren en gebruiken van de resultaten. Monitoring wordt vaak gezien als een technische exercitie waarbij experts data verzamelen en analyseren. Waar waterbeheerders inmiddels de nodige kennis hebben opgedaan met participatie door stakeholders te betrekken bij planontwikkeling en –uitvoering in gebiedsgerichte projecten is minder bekend dat belanghebbenden ook een rol kunnen spelen in de fasen van het ontwerpen en uitvoeren van monitoring en het gebruiken van de monitoringresultaten.

In het kader van het onderzoeksprogramma LUMBRICUS is gewerkt aan het onderwerp participatieve monitoring. Zowel bij waterschap Aa en Maas – rondom het gebiedsplan Raam ([LINK](#)) als in het oosten van Nederland bij waterschap Vechtstromen in (het buurtschap) Stegeren. Vanuit deze trajecten zijn verschillende producten opgeleverd. Deze producten zijn te downloaden via de website: <https://www.programmalumbricus.nl/publicaties/>

Het is hier relevant om ook de link te benoemen naar de Community of Practice Bewustzijn Waterkwaliteit van de STOWA en ook het programma [KennisImpulsWaterkwaliteit](#). Hierin wordt het onderwerp participatieve monitoring ook regelmatig aangestipt en wordt ook naar gedragsbeïnvloeding gekeken.

Participatieve monitoring of Citizen Science?

Participatieve Monitoring of Citizen Science?

We zien dat in de wereld van het waterbeheer vaak gesproken wordt over Citizen Science als het gaat om het meten door burgers. Zo is er recent ook een Community of Practice (CoP) Bewustzijn Waterkwaliteit opgericht op initiatief van Waternet en onder de vlag van STOWA. In deze CoP staat citizen science centraal. Waternet brengt hier samen met de kennisinstellingen WUR en Deltares de methoden, infrastructuur en kennis in over het schone water experiment (<https://www.hetschonewaterexperiment.nl/>).

Citizen Science wordt in Nederland vaak gedefinieerd als: onderzoek dat in zijn geheel of gedeeltelijk door amateurs of niet professionele wetenschappers wordt uitgevoerd. Hierbij staan de termen onderzoek en amateurs/niet professionele wetenschappers centraal. Het kan hier dus gaan om een grote diversiteit aan onderwerpen (denk aan vogeltellingen, luchtkwaliteit metingen, waterkwaliteit metingen) die door beschikbare amateurs of niet professionele wetenschappers kunnen worden uitgevoerd. Enige binding/belang met de locatie, ontwikkelingen in het gebied of het onderwerp van onderzoek doet dus niet ter zake. Het onderzoek wordt uitgevoerd ten dienste van de wetenschap.

Bij Participatieve Monitoring ligt dat anders. Ook daar worden metingen uitgevoerd door amateurs of ervaringsdeskundigen/niet professionele wetenschappers. Echter in dit geval hebben de personen die de metingen uitvoeren wel een belang en is er ook sprake van inbedding in een besluitvormings/uitvoerings/evaluatie proces.

We gaan dieper in op de verschillende vormen van participatieve monitoring in hoofdstuk 2.

1.2 Doelgroep en toepassing van deze handreiking

Deze handreiking is geschreven met 'de waterschappers' als doelgroep. Uiteraard kan deze doelgroep heel divers zijn wat betreft:

- inhoudelijk: kwaliteit, kwantiteit, natuur, landbouw, grondwater en oppervlaktewater etc.
- intern/extern: meer gericht op beleid, meer op monitoring, meer op projecten of juist op omgevingsmanagement.
- rol: gericht op ondersteuning, of juist als projectleider of als eindverantwoordelijke beslisser.

In deze handreiking is getracht om zoveel mogelijk oog te hebben voor deze diversiteit.

Deze handreiking dient ter ondersteuning van de gedachtenvorming van waterschappers bij het maken van keuzes voor het implementeren van participatieve monitoring. Dit kan zowel zijn voor het niveau van projecten, maar kan ook gebruikt worden voor de ambitiebepaling, visie en beleid van participatieve monitoring gezien vanuit het waterschap zelf en wat dit betekent voor de interne organisatie. Het doorlopen van de stappen in deze handleiding resulteert in een eerste ontwerp/aanpak voor participatieve monitoring. Het doorlopen kan door een individuele waterschapper worden gedaan, wat ten eerste wordt aanbevolen op het moment dat er nog geen/weinig ervaring is met participatieve monitoring, maar de methodiek is juist ook geschikt om met verschillende collega's en/of belanghebbenden te gebruiken.

De tijdsbesteding hangt af van de mate van diepgang. De methodiek kan in een uur worden doorlopen door een individuele medewerker van een waterschap – als vingeroefening. Samen met collega's en belanghebbenden is de benodigde tijdsbesteding lastig te voorspellen. Een eerdere versie van de methodiek is in 1 dag voor een projectplan uitgevoerd, maar voor een gebiedsplan zijn meerdere sessies van 2-3 uur uitgevoerd om tot een concept resultaat te komen.

1.3 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk gaat de handreiking in op de stappen om te komen tot een ontwerp/aanpak voor participatieve monitoring. In hoofdstuk 3 t/m 8 doorlopen we de stappen en wordt nog stil gestaan bij leerpunten en externe bronnen die relevant zijn om mee te nemen bij verdere uitwerking en implementatie van de aanpak. In hoofdstuk 9 wordt ingegaan op aandachtspunten en in hoofdstuk 10 wordt voor de geïnteresseerde lezer dieper ingegaan op het concept van participatieve monitoring en worden verschillende theoretische perspectieven aangestipt.

Participatieve Monitoring waarom nu?

Aan de Radboud universiteit in Nijmegen heeft Linda Carton onderzoek gedaan naar de opkomst van burgermetingen (Carton & Ache, 2017). Zij onderscheidt daarbij drie drijvende krachten: (1) Een terugtrekkende overheid die maakt dat er anno nu een nieuwe verduidelijking van wederzijdse verwachtingen nodig is tussen burger en overheid; (2) Er lijkt vanuit de overheid weinig affectie te zijn met de getroffen burger. Hier is nieuwe opbouw van vertrouwen nodig. Alleen 'controle van bovenaf' op berekeningen en metingen is niet voldoende. Er is wat haar betreft ook sousveillance nodig, 'controle van onderaf'. Modellen moeten hun geloofwaardigheid, hun credibility en accountability in hun context keer op keer verdienen; (3) Mensen voelen dat hun leefomgeving steeds drukker wordt, en hun comfortzone steeds meer te verduren krijgt.

Naast deze meer algemene trends in de samenleving wordt vanuit beleid ook steeds meer belang gehecht aan het onderwerp participatie. Zo is dit een integraal onderdeel van de nieuwe omgevingswet, maar speelt dit ook een steeds belangrijker rol in de WaterBeheerPlannen van de Waterschappen.

2 Participatieve monitoring

Participatieve monitoring definiëren we hier als **'een proces waarbij belanghebbenden actief betrokken worden bij één of meerdere stadia van het monitoringsproces van bepaalde maatregelen'**. Het kan hierbij gaan om het ontwerp van monitoring en/of de verzameling van data, de analyse van de resultaten en gezamenlijk bepalen wat dit betekend de doorvertaling naar de praktijk.

Om te komen tot een ontwerp voor participatieve monitoring kunnen de in figuur 1 weergegeven stappen worden doorlopen. Op deze wijze is het mogelijk voor de organisatie om op een gestructureerde manier invulling te geven aan het uitvoeren van participatieve monitoring voor diverse projecten van beekdalniveau (bestaande uit een grootschalige herinrichting met veel stakeholders) tot het plaatsen van een stuw (in het kader van B&O peilbesluit) tot maaien en baggeren (in het kader van B&O), maar kan het ook gebruikt worden om te bepalen wat de visie en ambities zijn wat betreft participatieve monitoring.

Figuur 2 Stappen bij het ontwerp en uitvoering van participatieve monitoring

In de volgende hoofdstukken worden de bovenstaande stappen doorlopen. Hierbij wordt er altijd gestart met het *interne proces* (binnen de eigen organisatie), pas daarna komt het *externe proces* (buiten de eigen organisatie) proces.

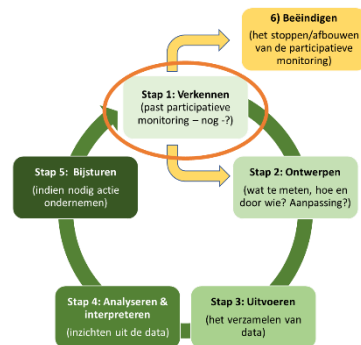
3 Stap 1: Verkennen

3.1 Intern

Participatieve monitoring is voor veel waterschappen een relatief nieuw concept. Echter de ervaring leert ook dat er binnen de organisatie vaak wel verschillende beelden/meningen over zijn.

Daarom is het belangrijk om:

1. Vroegtijdig een beeld te hebben van de argumenten voor/tegen participatieve monitoring die er binnen de organisatie bestaan;
2. Ervaringen in beeld te brengen van de eigen organisatie – of vanuit het eigen beheersgebied - om te voorkomen dat je het wiel opnieuw uitvindt;
3. Inzicht te krijgen in wat het kiezen voor – een bepaalde vorm van - participatieve monitoring vraagt van de organisatie (verschillende afdelingen en op verschillende lagen in de organisatie), zowel wat betreft kennis/vaardigheden, techniek als capaciteit en bestuurlijk.
4. Een beeld te krijgen welke onderwerpen haalbaar/wenselijk zijn om op in te zetten als het gaat om participatieve monitoring voor jouw organisatie/project en in welke vorm.

De inspanning die wordt gedaan om het bovenstaande in beeld te brengen moet in verhouding staan tot de *ingeschatte* inzet van tijd en middelen voor participatieve monitoring in je project. Het is belangrijk de 4 bovenstaande punten *globaal* in beeld te brengen. Hiervoor kan de vragenlijst zoals opgenomen in bijlage A 1 worden gebruikt. Zorg bij het kiezen van collega's met wie je in gesprek gaat dat je hierbij vanuit het perspectief van diversiteit werkt en begin bij een collega waarvan je weet dat hij of zij al eens met participatieve monitoring bezig is geweest, als je dat niet direct in beeld hebt kan een snelle google actie met de naam van je waterschap en de termen *citizen science* of *samen meten* wellicht ook al een startpunt zijn.

Om een beeld te schetsen van mogelijke inzichten die uit het uitvoeren van een korte verkenning naar voren kunnen komen zijn hieronder enkele inzichten uit een interne interviewronde die is uitgevoerd binnen Lumbricus met behulp van de vragenlijst uit bijlage A1 weergegeven. *Let op dit zijn slechts voorbeelden en dienen dus niet als adviezen.*

Inzichten uit een interne interviewronde bij Waterschap Aa en Maas

Vanuit de interviews die zijn gehouden eind 2019 kwamen de volgende beelden naar voren:

- **Flexibiliteit:**
 - Vanuit het inrichten van participatieve monitoring: *"Het kan wel helpen als je in een gebied wat wilt bereiken, dan kan je samen met partijen in het gebied optrekken en tegemoet komen aan hun monitoringswensen (bijvoorbeeld een extra peilbuis) om wat in het gebied gedaan te krijgen. Dat betekent dus dat je enige flexibiliteit moet betrachten"*.
 - Vanuit het omgaan met de resultaten van participatieve monitoring: *"Als je het samen wilt doen, ook echt samen doen. Niet proberen te overtuigen met inhoud als zij anders denken. En daar komt dan soms uit dat je als waterschap iets anders moet doen (red. aanpassen van waterbeheermaatregel of nieuwe maatregel). Dan moet je flexibel zijn."*
- **Aansluiten bij de wens van het gebied:** *"Je moet het (participatieve monitoring) vooral doen als de mensen dat graag willen. Dat is anders dan dat we mensen vragen te meten omdat wij dat willen, bijvoorbeeld om geld te besparen. Dat argument brengen bestuurders nog wel eens in. Maar dat laatste is helemaal niet mogelijk, want we hebben gecertificeerde data nodig. Daar moeten we zelf de controle over houden. Als je de effectiviteit van iets moet aantonen of als je ergens op afgerekend wordt, kan je geen vrijwilligers op pad sturen"*.
- **Ontsluiten van de data die verzameld wordt door het waterschap of door mensen zelf gemeten wordt:** *"verzamelde data moeten toegankelijk zijn en gedeeld kunnen worden. Daarnaast is kwaliteitsborging van groot belang. Je moet data controleren, je moet kritisch blijven"*.

- **Verwachtingenmanagement:** *“het gaat er om dat je geen verkeerde verwachtingen wekt. Je moet vooraf goed met elkaar afspreken waar de data toe dienen, waar ze voor worden gebruikt. Als er ergens een hoog peil wordt gemeten betekent dat niet meteen dat het waterschap de stuw gaat verzetten. Je gaat dan bijvoorbeeld langzaam, in stappen, het peil opzetten en onderzoeken/monitoren hoe het systeem daar op reageert. Dat is nog niet zo gemakkelijk overigens omdat je de resultaten moet controleren voor verschillende weersinvloeden. Hoe dan ook moeten partijen een gedeeld beeld hebben van wat er gaat gebeuren bij meting van bepaalde effecten”.*
- **Organiseren van onafhankelijkheid:** *“als het gaat om het vormgeven van en bekostigen van participatieve monitoring, dat kan het hele proces van participatieve monitoring versterken. Een onafhankelijke partij die dit proces organiseert en de informatie die hieruit komt kan dan ook weer ontsloten worden richting de projectleider van het gebiedsproces. Dat is ook niet ingewikkeld om te organiseren, maar vraagt wel gezamenlijk budget”.*
- **Borgen van continuïteit:** bij participatieve monitoring zitten mensen er vanuit een belang in. Op het moment dat hun belang vermindert, dan is het een risico dat een gat in de data gaat ontstaan. Het is wel belangrijk om hierbij onderscheid te maken tussen de verschillende lagen van participatieve monitoring: van het gezamenlijk ontwerpen van de monitoringsagenda en het monitoring plan en het samen analyseren/begrijpen van de data centraal ten opzichte van de situatie waarbij partijen dat ook doen, maar ook nog eens de metingen zelf uitvoeren. Voor deze laatste situatie waarbij partijen wel samen meten is een minimaal aantal wel belangrijk. Maak deze continuïteit en minimaal aantal meetpunten ook bespreekbaar.

Het resultaat van de stap ‘*Verkennen intern*’ is een eerste inschatting ten aanzien van de uitvoerbaarheid/haalbaarheid van participatieve monitoring. Op basis van de uitkomsten van deze eerste stap en de externe verkenning zal een keuze moeten worden gemaakt of participatieve monitoring wel of niet wenselijk/haalbaar is.

3.2 Extern

Een belangrijk onderdeel van het opzetten van participatieve monitoring is dat er naast interne haalbaarheid ook in beeld wordt gebracht of er bereidheid is bij de belanghebbenden om samen te monitoren. Hierbij doet deze handreiking de aanname dat het waterschap de initiatief nemende partij is.

Dit onderdeel bestaat uit twee aspecten:

1. **Het in beeld brengen van de belangrijkste belanghebbenden van het project/het gebied waar de participatieve monitoring zich op richt.** Wellicht is dit al eens gedaan – kijk dan even goed hoe lang geleden dat gedaan is – mocht dat langer dan 5 jaar geleden zijn dan is het goed om deze te updaten. Een handreiking voor het in beeld brengen van de belanghebbenden is [hier](#) te vinden. Breng de belanghebbenden altijd in beeld *samen* met de omgevingsmanager of de dagelijkse beheerder uit het gebied! Zij weten wat er speelt en nog belangrijker wat er *heeft* gespeeld.
2. **Het interviewen van een selectie van belanghebbenden:** na het in beeld brengen van de belanghebbenden wordt een selectie van belanghebbenden benadert voor een interview/gesprek. Het beste is om dit per mail of per brief aan te kondigen en hierbij heel nadrukkelijk aan te geven wat de reden is voor het gesprek/interview. Vanwege tijd en budget is het niet mogelijk of wenselijk om alle belanghebbenden te interviewen, daarom is diversiteit belangrijker dan volledigheid. Belangrijkste doel van het gesprek is om in beeld te brengen of de belanghebbenden bereid zijn om mee te werken aan het ontwerpen en implementeren van participatieve monitoring en wat zij zouden willen monitoren en waarom? Als voorzet voor een vragenlijst voor een dergelijk gesprek is in [bijlage A3](#) de vragenlijst opgenomen zoals deze is gehanteerd voor het in beeld brengen van achterhalen van beelden/waarden t.a.v. Gebiedsplan RAAM in het kader van participatieve monitoring.

Resultaat van deze externe stap: om te bepalen of de stap naar ontwerp van participatieve monitoring nuttig is, gaat deze handreiking er vanuit dat er voldoende groot deel van de geïnterviewden heeft aangegeven mee te willen werken aan participatieve monitoring. Het is

natuurlijk aan het waterschap zelf om te bepalen bij welke deelname zij het inzetten op participatieve monitoring nog effectief/efficiënt vinden.

4 Stap 2: Ontwerpen

De vorige stap in de handreiking had tot doel om te verkennen of participatieve monitoring haalbaar/wenselijk is vanuit de organisatie en/of het gebied en wat belangrijke aandachtspunten hierbij zijn/moeten worden meegenomen. Als bepaald is dat participatieve monitoring haalbaar is, dan volgt stap 2: het ontwerpen van participatieve monitoring: komen tot een monitoringplan. Het is daarbij verstandig om dit eerst intern te doen omdat dan technisch inhoudelijke aandachtspunten nog naar voren kunnen komen die belangrijk zijn voor het ontwerpen met de externe partijen.

4.1 Intern

De “verkennen” stap levert een eerste beeld op van de *interne* haalbaarheid en aandachtspunten van participatieve monitoring voor een specifiek project of opgave. Vervolgens is het belangrijk om het onderwerp waarop de participatieve monitoring zich zou kunnen richten in beeld te brengen. Hiertoe is in deze handreiking een eenvoudig toe te passen tabel opgesteld – deze is opgenomen in bijlage A 2. Deze tabel kan samen met het projectteam worden ingevuld in een korte werksessie.

De tabel in bijlage A2 is nu zodanig geformuleerd dat deze aanzet om juist te denken vanuit belanghebbenden buiten het waterschap. Echter waar *belanghebbenden* staat kan ook *collega* of *afdeling* worden gelezen.

In de tabel wordt eerst gevraagd de volgende onderwerpen in te vullen:

- **WIE:** welke belanghebbenden zien een kans/hebben een zorg/vragen aandacht voor een door hen verwacht effect van de maatregelen, opgaven? Denk aan bewoners, boeren, gemeente, provincies, terreinbeheerders, drinkwaterbedrijven.
- **WAT:** welke effect verwachten zij? Bijvoorbeeld: vernatting, wateroverlast, verdroging, begaanbaarheid, zorg om muggen etc.
- **WAAROM:** waarom is dit effect voor hen belangrijk? Is er een economisch belang? Gaat het om de leefomgeving?

Dit resulteert in een eerste *grove* overzicht van mogelijkheden voor participatieve monitoring. Zonder hierbij te kijken naar de wenselijkheid en haalbaarheid!

Vervolgens wordt verder focus aangebracht door deelnemers gevraagd om de verschillende onderwerpen te ‘scoren’ op:

- In hoeverre is het onderwerp een belangrijk aandachtspunt vanuit project/organisatie?
- In hoeverre is het onderwerp een belangrijk aandachtspunt vanuit de omgeving?
- In hoeverre is het verwachte effect moeilijk te meten? (Met de term *moeilijk* bedoelen we hier dat het technisch complex is of dat het bijzonder kostbaar is)
- In hoeverre is het mogelijk om participatief te meten?
- In hoeverre wordt het onderwerp al gemonitord in het kader van bestaande monitoring? Hierbij is het belangrijk om te noteren: Contactpersoon – beheerder van data en meetnet

Het resultaat is een overzicht van de inhoudelijke mogelijkheden/onmogelijkheden voor participatieve monitoring. Let op er is geen altijd geldend raamwerk, bovenstaande vraagt altijd om maatwerk. Vandaar de ontwerpende benadering waarbij wel leerpunten/elementen uit eerdere cases kunnen worden meegenomen.

4.2 Extern/Intern

Nadat is gebleken of er een voldoende betrokkenheid is vanuit het gebied waar de participatieve monitoring zal plaatsvinden is het belangrijk om – ook met de resultaten van de interviews in de hand – de volgende 13 vragen te beantwoorden. Om de vragen hanteerbaar te maken zijn deze op een logische wijze geclusterd op een ‘canvas’. Door deze canvas op een leesbaar formaat uit te printen kunnen ze tijdens een bijeenkomst gezamenlijk door waterschappers en belanghebbenden worden ingevuld (zie figuur 2). Een nog niet ingevulde lege versie van de canvas is te vinden in bijlage A5.

1. **De startvraag is: Wat is het doel van de participatieve monitoring?** Hierbij kan gedacht worden aan de 4 functies van monitoren: Signaleren, Communiceren, Verantwoorden, Leren.
2. **Wie maakt zich zorgen/ wie ziet kansen?** Als in een gebied bijvoorbeeld het peil wordt opgezet kan het zijn dat natuurbeheerders kansen zien en agrariërs zich zorgen maken. Of als de waterkwaliteit niet voldoende is voor het gebied – relatie natuur en landbouw.
3. **Waarover maakt men zich zorgen/ ziet men kansen?** In dit geval kunnen natuurbeheerders kansen zien voor herstel van natte natuur en agrariërs zich zorgen maken over natschade, bijvoorbeeld omdat ze hun akkers niet meer op kunnen met zware voertuigen. Hetzelfde gaat op voor waterkwaliteit bijvoorbeeld ten aanzien van stikstof gehalte.
4. **Wat wil men dat er wordt gemeten?** Bijvoorbeeld grondwaterstanden, herstel van vegetatie of gewasopbrengsten. Belangrijk is om hier te delen *waarom* deze metingen belangrijk zijn. Hierbij kan ook gedacht worden aan waterkwaliteit, maar ook leven in watergangen (die als indicatoren kunnen dienen voor de waterkwaliteit).
5. **Wie wil/mag er gaan meten?** Bijvoorbeeld oppervlaktewaterpeilen door het waterschap, inventarisatie van vegetatie door vrijwilligers en grondwaterstanden door agrariërs met behulp van het waterschap.
6. **Hoe wil men dat er gemeten wordt?** Bijvoorbeeld met peilstokken of op afstand uit te lezen grondwaterpeilmetingen, met een app, zoals de [Nitraat App](#), of door middel van het tellen/inventariseren van natuur/organismen.
7. **Wie wil/mag er gaan analyseren/interpreteren?** Bijvoorbeeld het waterschap of een ingehuurd deskundige, of samen met de belanghebbenden.
8. **Hoe wil men analyseren/interpreteren?** Bijvoorbeeld met gebruikmaking van grondwatermodellen, of kwaliteitsmodellen.
9. **Hoe wil men communiceren?** Delen van resultaten via website, nieuwsbrieven, social media of aan Whatsapp groep.
10. **Wat zijn verwachte kosten?** Denk aan kosten voor peilbuizen, data uitwisseling, modelberekeningen, communicatie, organisatie van workshops en inzet/tijd van mensen.
11. **Wat zijn mogelijke scenario's ten aanzien van de uitkomsten** (naar verwachting of niet?). Bijvoorbeeld de peilverhoging leidt tot de gewenste natuurdoelen of niet, of de maatregel leidt tot de gewenste waterkwaliteitsverbetering of niet.
12. **Doorredenerend vanuit vraag 10: Wie moet er (voor elk scenario) dan wat doen?** Bijvoorbeeld wie moet actie ondernemen als gewenste effecten niet optreden? Moet de strategie worden aangepast, moeten de belanghebbenden hun beheer aanpassen, of moeten diegenen die schade ondervinden worden gecompenseerd?
13. **Doorredenerend vanuit vraag 10: Wat is daarvoor nodig (middelen en capaciteit)?** Wat is nodig om beleid aan te kunnen passen, negatieve effecten te kunnen compenseren?

Na het invullen van de canvas wordt nogmaals bewust de keuze gemaakt om wel of niet door te gaan met het verder implementeren van participatieve monitoring. Als participatieve monitoring wel zinvol is vormt de ingevulde Canvas de basiselementen voor een eerste monitoringsplan. Een voorbeeld van een ingevulde Canvas is opgenomen in de bijlage.

		Participatieve monitoring CANVAS		ONDERWERP:		
				INGEVULD DOOR:		
				DATUM:		
4) Wie wil/mag er gaan meten? <i>Welke partijen: burgers, bedrijven, belangenorganisaties, scholen/opleidingen, beheerders, overheden. Van deze partijen wordt een actieve betrokkenheid verwacht...</i>	5) Hoe wil men dat er gemeten wordt? <i>Hierbij gaat het om methoden: handmatig, ict toepassing, apps, etc. Denk hier ook na over te hanteren methoden door de partijen uit box 4 zijn te hanteren. Daarnaast belangrijk om na te denken over waar de gegevens dan worden opgeslagen en hoe zij daar komen.</i>	<u>STARTPUNT.</u> <u>Wat is het doel van de participatieve monitoring?</u> Bijvoorbeeld • Verantwoorden? • Leren? • Signaleren • Communiceren	3) Wat wil men dat er gemeten wordt? <i>Belangrijk om hierbij ook creatief te zijn – wat zijn indicatoren van de zorgen/verwachte positieve effecten.</i>	2) Waarover maakt men zich zorgen/waar ziet men kansen? <i>Dit kan kritisch zijn (zorgen over), maar kan ook juist vanuit een positieve benadering worden ingestoken (inzicht in toename van een bepaald gewenst effect)</i>	1) Wie maakt zich zorgen/ziet kansen? <i>Zie vraag 4 – maar deze groep hoeft niet perse ook te gaan meten...</i>	
6) Wie wil/mag er gaan analyseren/interpreteren? <i>Keuze maken of juist experts van buiten of ook betrokken uit de praktijk kunnen interpreteren</i>	7) Hoe wil men analyseren/interpreteren? <i>Belangrijk om op de mate van interactiviteit te letten. Presenteren experts de analyse, of doen we dat gezamenlijk? Belangrijk om X keer per jaar samen te komen</i>		10) Wat zijn mogelijke uitkomsten? (scenario's) <i>Denk hierbij bijvoorbeeld aan de volgende 3 scenario's</i> 1. Alle verloopt volgens plan; 2. Aangepast: enige afwijking van verwachte effecten. 3. De gewenste effecten treden niet/nauwelijks op/er treden ongewenste effecten op	11) Wie moet er dan wat? <i>Met scenario's van vraag 10 in de hand is het belangrijk om globaal in beeld te brengen wie er wat (zie ook vraag 12) moet doen bij de verschillende scenario's: Denk bij de wie aan verschillende lagen binnen de organisatie, maar ook aan ,</i>		
8) Hoe wil men communiceren? <i>Via welk kanaal, welke boodschap, naar wie?</i>			12) Wat is er nodig in de verschillende scenario's (middelen en capaciteit) <i>Denk hierbij aan techniek, financiering, inzet van mensen etc.</i>			
9) Verwachte kosten (investeringsmiddelen en capaciteit) <i>Wat zijn de kosten van communicatie en omgevingsmanagement?</i>						

Figuur 3 Participatieve Monitoring Canvas

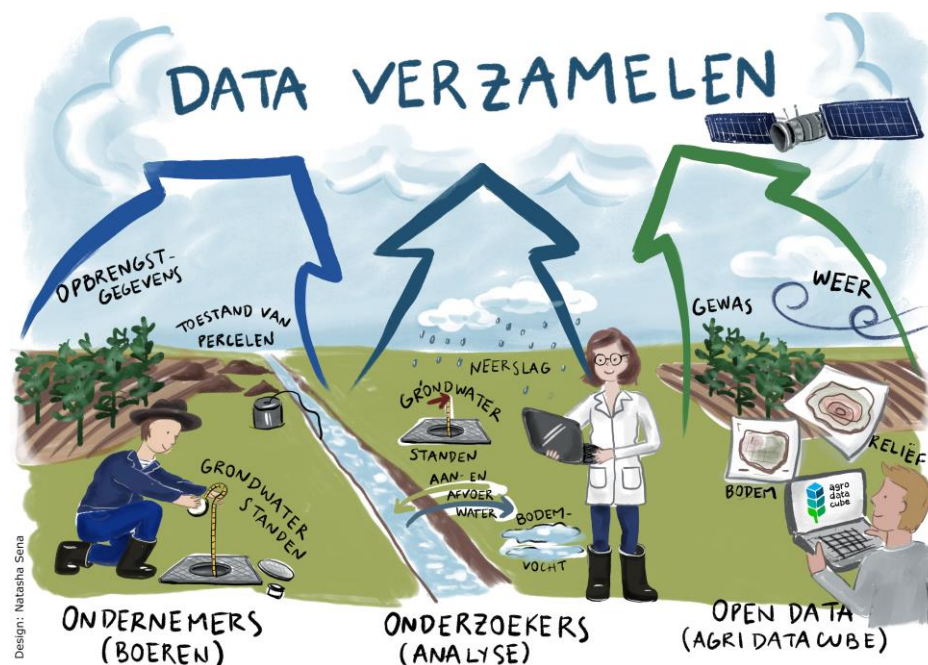
5 Stap 3: Uitvoeren

Bij het uitvoeren van participatieve monitoring gaat het om het verzamelen van data in het veld. Hierbij is het belangrijk om – zoals ook aangestipt in de vorige stap – dat er vaak al monitoring plaats vindt in een gebied. Als dit nog niet gedaan is, is het belangrijk om hier een beeld van te krijgen via de beheerder van het meetnet/data binnen het waterschap.

5.1 Intern/Extern

Bij het uitvoeren gaat de handreiking ervanuit dat er een meetnet aanwezig is/wordt aangelegd door het waterschap. Daarnaast is er ook vaak een steeds breder toegankelijke open (source) data. Bij participatieve monitoring zullen aanvullend metingen worden uitgevoerd door belanghebbenden, dit zijn onder andere boeren, bewoners, landgoedeigenaren, natuurbeheerders. Dit is een gemêleerde groep, waarbij er mensen zijn die kennis hebben vanuit studie/opleiding over hetgeen gemeten wordt, maar ook zullen er personen bij wiens kennis vooral praktijk/gebruikservaring betreft.

Voorbeelden hiervan zijn:

- Water gerelateerde informatie: aflezen waterstand NAP+ peilschalen, aflezen van grondwaterstand NAP+ door middel van peilbuis met daarin neer te laten peilklokjes/dompelklokjes;
- Begaanbaarheid: noteren wanneer het land wordt betreden en of er sprake is van enige onbegaanbaarheid op delen van het perceel.
- Opbrengst/gras snedes: gewas + opbrengst per HA noteren aan het einde van het seizoen en maaisnedes zoveel mogelijk laten noteren op het moment dat de waterstanden worden uitgelezen.
- Inventariseren van planten en dieren: vanuit ecologisch/biodiversiteitsperspectief.

Daarnaast is het wenselijk om ook zogenaamde *meta* data vast te leggen, bijvoorbeeld het tijdstip van de meting, maar als het mogelijk is ook een foto van de meting/situatie die wordt gemonitord.

Deze handreiking gaat er vanuit dat de databeheersystemen gebruikt worden die er al zijn en dat de data die beschikbaar is wordt benut. Daarnaast is het – vooral als het gaat om de water gerelateerde meetpunten dat deze faciliteiten op een professionele/kwalitatief correcte wijze worden gerealiseerd. Denk hierbij vooral aan het plaatsen van peilbuizen en peilschalen. Tenslotte is het belangrijk dat de mensen die meten worden voorzien van goed meetmateriaal en een correcte instructie (in theorie en praktijk)¹.

5.1.1 **Aanleveren van data/informatie**

Bij participatieve monitoring is het essentieel dat deelnemers zelf de data aan kunnen leveren of zelfs direct in kunnen voeren. Dit kan op drie verschillende (clusters) van manieren die hieronder kort zijn weergegeven met daarbij de voor en nadelen.

¹ <https://www.h2owaternetwerk.nl/vakartikelen/nauwkeurigheid-van-handmatig-gemeten-grondwaterstanden>

Tabel 1 Mogelijkheden voor het verzamelen van informatie - voor en nadelen

Methodes	Voordelen	Nadelen
1. Papier – verzamelen/opsturen-verwerken.	- Laagdrempelig - Weinig voorinvestering - Vooral geschikt voor kleinschalige projecten	- Extra verwerking van papier naar digitaal. - Kans op verlies/kwijtraken van input. - Versturen of ophalen - Geen directe feedback richting de deelnemer. De data moet eerst worden ingevoerd daarna kan pas feedback worden gegeven. – bijvoorbeeld hoe deze meting zich verhoudt tot vorige metingen.
2. Invoeren website – achter PC	- Laagdrempelig - Direct in de database + direct inzicht in andere/professionele metingen (als deze functionaliteit er is) - Voor projecten van meer dan 25 meetpunten.	- Realisatie kost tijd en geld. - Extra slag van veld naar computer + internet verbinding wellicht noodzakelijk.
3. Invoeren via mobiel – via sms, app of website	- Laagdrempelig - Direct in de database + direct inzicht in andere/professionele metingen (als deze functionaliteit er is) - On site, directe invoer - Voorbeelden zijn KOBO-toolbox als platform en Google Forms	- Realisatie kost tijd en geld. - Telefoon moet compatible zijn.

Naar welke (mix van) methode(s) de voorkeur uitgaat is afhankelijk van de keuze die door het waterschap gemaakt wordt ten aanzien van:

- De mate waarin de te verzamelen meetgegevens al moeten worden meegenomen in de lopende monitoring en besluitvormingsprocessen van het waterschap. Concreet betekent dit bijvoorbeeld de keuze of de data wel of niet direct wordt gekoppeld aan bestaande systemen/databases. In het verlengde hiervan:
- De mate van openheid van de data: dit is gerelateerd aan het vorige punt. Is het wenselijk om de meetgegevens openbaar te maken of juist wenselijk om deze in het kader van het project apart te houden (als testomgeving/apart staande site/app/project)?

5.1.2 Inrichting van het meetnet en begeleiding

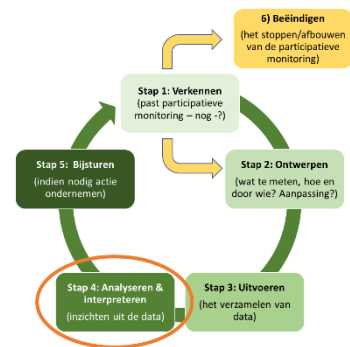
Na het maken van keuzes ten aanzien van participatieve monitoring is het belangrijk om een aantal concrete acties te benoemen.

- Ga met de belanghebbenden, mensen die gaan meten het veld in en bepaal gezamenlijk de meetlocaties. Uiteraard is het hierbij belangrijk om wel vooraf vast te stellen hoeveel meetlocaties er zullen komen – maar dit is ook geadresseerd in de canvas – in stap 2.
- Organiseer een instructie-bijeenkomst voordat de mensen gaan meten. Voordat mensen data gaan aanleveren is het belangrijk om samen met hen een instructiebijeenkomst te organiseren waarbij het mogelijk is om te oefenen met het meten, eventueel gebruik van de app, invoeren van data etc. Hierbij kunnen mensen ook vragen stellen over het meten en meer over het project en participatieve monitoring in het algemeen. Hierbij is het belangrijk om eventuele afspraken zo SMART mogelijk te maken.
- Zorg voor een vraagbaak/contact: hierbij kunnen meer algemene vragen worden geadresseerd in een veel gestelde vragen pagina. Voor onduidelijkheden die direct

terugkoppelingen behoeven zijn contactgegevens van bijvoorbeeld de gebiedsbeheerder zinvol en wenselijk.

6 Stap 4: Analyseren en interpreteren

Na het verzamelen van de data is deze stap gericht op het betekenis geven aan deze data. Welke ontwikkelingen, veranderingen zijn waarneembaar en wat betekent dat voor het gebied/het project/de opgave? Analyseren en interpreteren wordt vaak door specialisten gedaan die vervolgens deze analyses weer teruggeven door rapportages in hun 'eigen' taal. Voor participatieve monitoring is het heel belangrijk voor de acceptatie om deze analyse juist in een gemeenschappelijke taal weer te geven en bij voorkeur deze analyse samen met de belanghebbenden uit te voeren. Hierdoor komen aannames en interpretatie verschillen duidelijk boven tafel.

6.1 Intern/Extern

Voor deze stap zijn een aantal aandachtspunten/uitgangspunten belangrijk

- Bouw feedback in via de app en/of via een openbare visualisatie tool op website: dit is de directe feedback die iemand die data invoert terug krijgt. Dit kan heel eenvoudig doordat bijvoorbeeld data die wordt ingevoerd ook (bijna) direct zichtbaar is op de informatieportal of in de app. Deze feedback heeft twee doelen: informeren en betrekken. Degene die de data invoert ziet gelijk wat hiermee gebeurt (bevestiging) en wordt ook gelijk aan het denken gezet over de betekenis van de meting.
- Geef zicht in de beschikbare data en waar deze op gebaseerd zijn (vanuit modellen of vanuit metingen in het veld en door wie deze metingen zijn uitgevoerd). Wees hierbij duidelijk over de aannames die achter de analyse/interpretatie van de beschikbare gegevens liggen. Dit is belangrijk omdat zodoende verschillende expert/kennisniveaus kunnen worden 'meegenomen' in de interpretatie van gegevens.
- Als het mogelijk is probeer dan ook relevante meta-data vastleggen die niet geautomatiseerd kan worden. Denk bijvoorbeeld aan een foto (via app of website) of beleving van de meting. Dit kan later gebruikt worden als er vragen zijn over de meting.
- Bij de visualisatie van resultaten/feedback is het belangrijk om eerst een ontwerp te maken en deze vervolgens te bespreken met 2 tot 3 van de gebruikers. Dit om ervoor te zorgen dat er een 'gat' ontstaat in wat de visualisatie wil weergeven en wat de gebruikers er in 'zien'.
- Zorg voor een vraagbaak: naast een vraagbaak voor de meer praktische kant (zoals deze naar voren kwam in stap 3) is het ook belangrijk om een vraagbaak in te richten voor de stap analyseren en interpreteren. Dit kan door het inrichten van een verzamel e-mail of als er meer tijd/betrokkenheid nodig is door het opnemen van directe e-mail adressen.
- Om de data te analyseren/interpreteren is het wenselijk om een bijeenkomst te organiseren waarin de verzamelde data besproken wordt en waarin gezamenlijke interpretatie plaatsvindt. Het is belangrijk om deze bijeenkomst eerst met een kleinere groep (max 10) belanghebbenden te doen, om zo ook echt in gesprek te kunnen komen.

6.1.1 Hoe en door wie wordt de informatie ontsloten?

De informatie wordt verzameld door de betrokken gebiedspartijen/personen. Er zijn verschillende manieren waarop de informatie kan worden ontsloten daarnaast zijn er ook belanghebbenden die wellicht in de interviews of via nieuwsbrieven hebben aangegeven wel geïnteresseerd te zijn, maar niet zelf te willen meten of bijeenkomsten bij te willen wonen. Onderstaande tabel schets de voor- en nadelen van verschillende manieren om deze

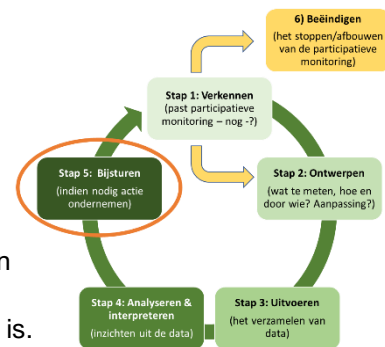
groepen van belanghebbenden te informeren (bezien vanuit het perspectief van het waterschap).

Tabel 2 Mogelijkheden voor het ontsluiten van informatie - voor en nadelen

Methode	Voordelen	Nadelen
1. Nieuwsbrief– X keer per jaar een update via de post of e-mail met document.	- Laagdrempelig - Weinig voorinvestering - Vooral geschikt voor kleinschalige projecten	- Extra tijd in opstellen van nieuwsbrief en realiseren van figuren/kaarten. - Kans op verlies/kwijtraken van input. - Versturen of ophalen
2. Website aanpassen/realiseren	- Voor projecten van meer dan 25 meetpunten.	- Realisatie kost tijd en geld.
3. Ontsluiten via mobiel – via app of (mobiele) website voorbeeld KOBO-toolbox	- Direct inzicht en mee te nemen in het veld.	- Realisatie kost tijd en geld. - Telefoon moet compatible zijn.

7 Stap 5: Bijsturen

Onder 'Bijsturen' verstaat deze handreiking het aanpassen van maatregelen/beheer/gebruik op basis van inzichten die voortkomen uit de participatieve monitoring. Deze handreiking brengt het nadenken over 'bijsturen' al vroeg in het proces naar voren. De vragen 10 t/m 12 van de canvas laten zien dat het vroegtijdig in het proces nadenken over mogelijke uitkomsten van de monitoring erg belangrijk is. Vooraf moet worden gesproken – tenminste binnen het waterschap - over mogelijke uitkomsten van de monitoring en moet duidelijk zijn voor wie daar welke consequenties aan zijn verbonden.

7.1 Intern/Extern

Voor het bijsturen zijn de volgende punten belangrijk om mee te nemen²:

- Een STOPKNOP inbouwen voor belanghebbenden als het helemaal mis lijkt te gaan.
- Een onafhankelijk partij laten kijken naar de data, waarbij de belanghebbenden zelf met een persoon / bedrijf komen.
- Laat de belanghebbenden zelf compenserende / mitigerende maatregelen bedenken, waarbij de boeren zelf de instrumentenkoffer vullen, gericht op adaptatie, mitigatie en/of compensatie.
- Samen met belanghebbenden het 'stoplicht' inregelen: bij groen is geen actie nodig, bij oranje: adaptieve of mitigerende maatregelen, bij rood: compenserende maatregelen. Een voorbeeld is hieronder weergegeven – ten aanzien van het opzetten van het waterpeil in een gebied. Het stoplicht kan nadrukkelijk worden verbonden aan het gezamenlijk meten en het verbinden aan acties.

Peil (hoger of lager)	Stoplicht	Schadelijke effecten (op bedrijfsvoering)	Monitoring	Te nemen acties
Peilverhoging		> 30%	Wortelrot / oogstmoment	Compensatie
		> 20%	Wortelrot / oogstmoment	Compensatie
		> 10%	Wortelrot / oogstmoment	Adaptatie/Mitigatie
		> 5%	Wortelrot / oogstmoment	Adaptatie/Mitigatie
		Geen	Biomassa van land	
Huidige peil		Geen	Biomassa van land	

² Met dank aan Mike Duijn van de Erasmus Universiteit voor het aanleveren van het concept van stoplichten.

8 Stap 7: Beëindiging

Ondanks dat beëindiging een heel logische stap in een project/proces/beleid is, kan dit soms weinig aandacht krijgen. Dit kan resulteren in frustraties vanwege verschillende verwachtingen hierover. Daarom is het extra belangrijk voor participatieve monitoring om hier nadrukkelijk aandacht voor te hebben.

Vaak wordt er veel tijd en energie gestopt in het opstarten van een traject van participatieve monitoring krijgt vaak veel aandacht, maar het is ook belangrijk om na te denken over de termijn waarop er evaluatie/go no go momenten worden ingebouwd. Als blijkt dat er bijvoorbeeld geen aandacht meer is vanuit de belanghebbenden doordat bijeenkomsten niet meer worden bezocht of het aanleveren van data niet meer gebeurt, dan is het ook goed om het proces af te sluiten en terug te vallen op een basismonitoring. Het is belangrijk om hierover helder te communiceren en het proces niet als een nachtkaaars uit te laten gaan. Dit draagt ook zeker bij het behoud van het vertrouwen van de belanghebbenden want ook hierbij geldt – vertrouwen komt te voet en gaat te paard.

- Bespreek aan het begin nadrukkelijk de termijn waarover de participatieve monitoring zal gaan plaatsvinden en geef aan dat er tussentijdse go-no-go momenten worden ingebouwd. Deze termijn dient te worden afgesproken of als er over monitoring na oplevering van een project afspraken zijn gemaakt bij de realisatie van het project zijn deze natuurlijk leidend.
- Bespreek wat er bij beëindiging van de participatieve monitoring met de data wordt gedaan. Blijft deze beschikbaar?
- Creëer een moment van 'feestelijke' afronding, dank mensen voor hun inzet en zorg ook over communicatie hierover in een nieuwsbrief.

9 Aandachtspunten

In dit laatste hoofdstuk staat deze handreiking stil bij aandachtspunten die van belang zijn voor medewerkers van een waterschap die aan de slag willen gaan met participatieve monitoring.

Verschillende beelden van participatieve monitoring: wees je als waterschap bewust van de verschillende beelden van participatieve monitoring. En kies bewust voor een bepaalde vorm van participatieve monitoring, in een bepaalde context. Die keuze is afhankelijk van het doel dat je als waterschap zelf of met een gebiedsproces nastreeft: dataverzameling, dialoog, communicatie/bewustwording of een mix van deze.

Als waterschap is het belangrijk om te werken aan bewustwording van wat participatieve monitoring kan zijn, zodat de verschillende doelen ook bespreekbaar zijn en dat niet op voorhand participatieve monitoring als niet haalbaar of zinloos wordt afgedaan. Het is belangrijk om niet in een zogenaamde 'framing contest' (Boin et al. 2009) terecht te komen, waarbij individuen proberen om hun eigen frame als het ware proberen op te leggen als een collectief frame, want dit leidt vaak tot versmalling. Tijdens 1 van de interviews binnen Aa en Maas gaf 1 van de respondenten het advies om participatieve monitoring als een beleidsinstrument te zien dat verschillende doelen kan dienen: 1) dataverzameling 2) dialoog of 3) communicatie/bewustwording.

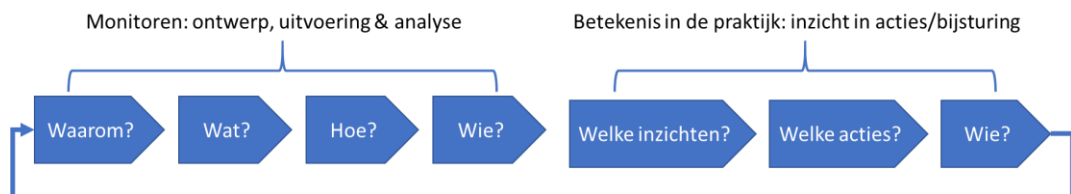
Duidelijkheid over het doel van participatieve monitoring in projecten/processen: zorg er voor dat *als* er vanuit project of beleid een keuze wordt gemaakt voor een bepaalde vorm van participatieve monitoring die keuze wordt gedragen door de verschillende afdelingen – en de daar werkende professionals, met hun verschillende achtergronden. Daarvoor is het o.a. van belang dat de afdelingen van het waterschap een vergelijkbaar beeld hebben van wat participatieve monitoring in een bepaalde situatie inhoudt, maar ook wat dit betekent voor de interne organisatie qua: capaciteit, middelen en (ict) infrastructuur. Dit vraagt dat het waterschap actief moet werken aan kosten en capaciteitsramingen ten behoeve van participatieve monitoring. Als het wordt ingezet voor een procesdoel, moeten betrokken professionals dat ook goed begrijpen, anders ontstaan er misverstanden en frustraties. De eerder gepresenteerde Canvas adresseert deze aspecten.

Rolverdeling bij de uitvoering: Hierbij is het belangrijk dat op afdelingsniveau en op betrokken medewerkersniveau duidelijkheid is wie welke rol heeft bij de uitvoering van participatieve monitoring. Hierbij is het belangrijk om collega's vroegtijdig te betrekken en de noodzakelijke middelen te reserveren. Aanbeveling: voor het slagen van het toepassen van participatieve monitoring is het belangrijk dat afdelingen weten waarom ze aan participatieve monitoring werken en welke rol ze hebben, maar ook welke rollen andere afdelingen hebben zodat er een goed samenspel kan ontstaan tussen de afdelingen.

Tenslotte kan participatieve monitoring nog een aantal – neven effecten hebben. Denk hierbij aan, meer vragen en/of betrokkenheid van burgers, met name bij het opstarten en bespreken van resultaten kan dit toenemen. Het is belangrijk om hier aandacht voor te hebben, bijvoorbeeld door een veel gestelde vragen pagina in te richten of vragen door te zetten naar de juiste personen binnen de eigen organisatie. Ook kan naar voren komen dat reguliere metingen afwijkingen bevatten, verbeteringen hiervan kunnen dan ook meer nauwkeurige data opleveren. Een positief neveneffect kan ook zijn dat er veel enthousiasme en betrokkenheid ontstaat bij de deelnemers.

10 Participatieve monitoring – achtergrond & theorie

Participatieve monitoring definieert deze handreiking als 'een proces waarbij belanghebbenden actief betrokken worden bij één of meerdere stadia van het monitoringsproces van bepaalde maatregelen'. Het kan hierbij gaan om het ontwerp van monitoring en/of de verzameling van data, de analyse van de resultaten en gezamenlijk bepalen wat dit betekent de doorvertaling naar de praktijk.

Een dergelijk proces waarin gezamenlijk wordt gemeten en gemonitord biedt de kans om extra kennis en informatie van direct belanghebbenden aan het proces toe te voegen, in sommige gevallen kan hiermee tijd en geld bespaard worden.

Daarnaast biedt deze gezamenlijke monitoring ook de kans om het leerproces te versterken. Zowel als het gaat om het leren van de belanghebbenden zelf (bijvoorbeeld ten aanzien van de bedrijfsvoering of de ontwikkelingen in de eigen omgeving) maar ook het gezamenlijke leren met andere stakeholders, beleidsmakers en onderzoekers en het leren over elkaar (hoe denken/redeneren de verschillende actoren). Participatieve monitoring kan het vertrouwen tussen deze partijen versterken of het draagvlak (legitimiteit) voor een bepaald beleid of specifieke maatregelen versterken.

In de onderstaande tabel zijn de directe functies en de *indirecte* functies die monitoring kan hebben weergegeven (o.a. De Kool, 2007). Afhankelijk van het ontwerp van de participatieve monitoring en de intensiteit van de participatie bij monitoren en analyse is het mogelijk om directe of indirecte functies meer naar voren te laten komen.

Tabel 3 Functies van monitoring (o.a. De Kool, 2007)

Directe functies monitoring	Indirecte functies monitoring (vaak via participatieve monitoring)
Signaleren Weten wat er gebeurt	Vergroten betrokkenheid Wanneer mensen actief zaken gaan monitoren raken ze er ook bij betrokken;
Leren Ontwikkelen van inzichten in (causale) relaties en effecten	Meer begrip Inzicht in effecten (+/-) van maatregelen;
Controleren Sturen op- en verantwoorden van (beleids)processen en maatregelen	Meer vertrouwen Wanneer mensen samen monitoren leren ze elkaar kennen en kan vertrouwen groeien;
Communiceren Uitdragen van beleid of dialoog ten aanzien van beleid in gang zetten.	Meer informatie Meerdere bronnen en metingen kunnen ook daadwerkelijk meer informatie opleveren;
	Gezamenlijk leren Door uitwisselen van kennis en ervaring

10.1 Randvoorwaarden

Participatieve monitoring kan meerwaarde(n) opleveren maar is geen doel op zich. Als het wordt toegepast is het in ieder geval van belang om na te gaan of aan de belangrijkste randvoorwaarden is voldaan.

(de)Motiverende factoren: De belangrijkste randvoorwaarde voor een gezamenlijk proces van meten en monitoren is dat de (beoogde) betrokkenen ook daadwerkelijk gemotiveerd zijn om een actieve bijdrage te leveren aan dat proces. Vaak hangt dit samen met een gevoel van probleemurgentie (bijvoorbeeld ten aanzien van de te verwachte wateroverlast) of juist de interesse in de kansen die een project biedt (bijvoorbeeld toename biodiversiteit). Naast de persoonlijke interesse / belang zijn andere motiverende factoren o.a:

- Zelfeffectiviteit (het gevoel kundig / capabel te zijn)
- Een gevoel van maatschappelijke verantwoordelijkheid (inzetten voor je omgeving);
- Vertrouwen (in de samenwerkingspartners);
- Erkenning / Waardering (voor de kennis en geleverde inzet);
- Begeleiding / ondersteuning (bij het opzetten en uitvoeren van de monitoring);

De belangrijkste demotiverende factoren zijn: (gebrek aan) tijd, (belemmerende) technologie, gebrek aan transparantie in het proces, onduidelijkheid of desinteresse ten aanzien van aangeleverde metingen en tenslotte wantrouwen over en weer.

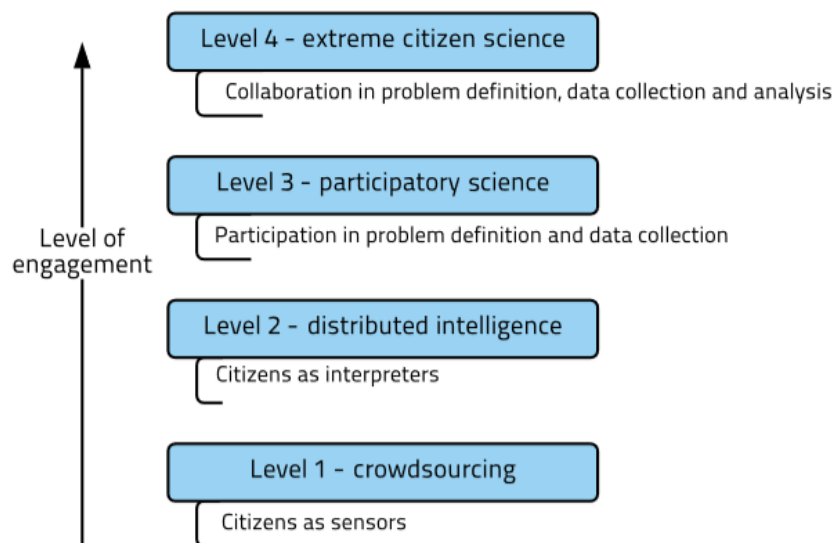
Ruimte en commitment in het proces: het betrekken van (externe) belanghebbenden bij de monitoring vraagt om een zekere ruimte in het proces (tijd, geld, energie) om hier ook serieus werk van te kunnen maken. Dit geldt voor de verschillende stadia in het (monitorings)proces: het identificeren van de belanghebbenden en hun belangen, begeleiding en ondersteuning bij het vormgeven van de monitoring, het verzamelen en analyseren van de verkregen data en het terugkoppelen van de bevindingen en (mogelijke) consequenties. Wanneer er sprake is van onvoldoende ruimte om participatie in het monitoringsproces vorm te geven vergroot dat de kans op afbreukrisico. Bijvoorbeeld wanneer de belanghebbenden wel data verzamelen maar daar vervolgens niets mee wordt gedaan.

Anticiperen op verschillende uitkomsten: het betrekken van belanghebbenden bij de monitoring draagt er vaak aan bij dat de kennis en het inzicht van deze belanghebbenden in het effect van maatregelen groeit. Dit kan leiden tot meer draagvlak voor maatregelen, bijvoorbeeld omdat het effect 'meevalt' voor de betrokkenen. Tegelijkertijd kan het samen meten en monitoren ook onvoorziene resultaten en inzichten opleveren, ook voor de initiatiefnemers van het project. Belangrijk is dat er in het proces ruimte zit om maatregelen aan te passen wanneer de uitkomsten van de monitoring daartoe aanleiding geven. Daartegenover bestaat ook de kans dat de participatie bij het proces van monitoring leidt tot een grotere betrokkenheid bij het project en hoger gespannen verwachtingen ten aanzien van de uitkomsten. Belangrijk is om aan de voorkant met verschillende van dergelijke scenario's rekening te houden.

10.2 Verschillende intensiteit, vormen & context van participatieve monitoring

Deze handreiking start bij de intensiteit van participatieve monitoring. Eerder in deze handreiking werd al aangegeven dat participatieve monitoring kan worden gezien als de stap die volgt op participatieve planvorming, of daar deel van uit kan maken. In de intensiteit van de interactie met de omgeving te bepalen wordt in participatieve planvorming vaak gesproken over de participatieladder (zie voor meer praktische informatie: <http://www.participatiewijzer.nl/>). Hoe hoger op de ladder hoe interactiever *en* intensiever ook het proces zal zijn.

Net als bij participatie in het algemeen geldt ook voor participatieve monitoring dat er verschillende niveaus van intensiteit zijn. Wij verwijzen hierbij naar het onderzoek van Assumpção et al. (2018) zij maken bijvoorbeeld een onderscheid naar de volgende lagen van citizen science.

Figuur 4 Niveaus van participatie van maatschappelijke actoren in participatieve monitoring/citizen science projecten (Assumpção et al., 2018; naar Haklay, 2013).

Belangrijk bij bovenstaande niveaus is dat er belangrijke verschillen zitten in de insteek van participatieve monitoring op de verschillende niveaus. Niveau 1 is echt techniek gedreven en de belanghebbenden/burgers worden hierbij als verlengde sensoren ingezet. Ze leveren informatie aan, maar interpreteren deze niet en krijgen ook geen terugkoppeling – of slechts zeer basaal. Denk hierbij aan het ophangen van een meetpunt luchtkwaliteit of geluid aan een huis en deze verbinden met het een groter netwerk. Niveau twee richt zich ook vooral op

het 'dienend' verzamelen van data door belanghebbenden/burgers maar zij gebruiken voor het doorgeven van de informatie wel hun eigen kennis/interpretatie. Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld www.waarneming.nl hierbij gaat het – vooral - om het invoeren van soorten, maar ook <https://velehanden.nl/> gericht op het analyseren en interpreteren van handschriften/beelden. Het 3^e niveau is gericht op gezamenlijk uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek met belanghebbenden/burgers. Zij helpen bij het nadenken over de probleem definitie en verzamelen van data. Een voorbeeld hiervan is www.meetjestad.net. Tenslotte wordt op niveau 4 gesproken over 'extreme' citizen science. Hierbij gaat het om betrokkenheid van belanghebbenden/burgers bij het formuleren van alle aspecten: probleem definitie, data verzamelen en analyse. Een voorbeeld hiervan is: Schipholwatch via de app <https://reports.explane.org/>.

Bovenstaande niveaus kunnen echter op verschillende manier weer worden vertaald naar de praktijk. De keuzes die daarbij gemaakt kunnen/moeten worden vanwege het specifieke doel, de afbakening of budget zullen vaak verschillend zijn. Er is dan ook niet een 'one size fits all' benadering, maar uiteraard kunnen wel bouwstenen/elementen worden gebruikt van eerder uitgevoerde projecten en initiatieven. Wel willen we toch de aspecten in tabel 2 nu al benoemen die volgens ons van belang zijn bij het ontwerpen van participatieve monitoring.

Tabel 4 Overzicht van ontwerpaspecten bij de praktische uitvoering van participatieve monitoring (Bremant et al., 2019)

Ontwerp aspecten van participatieve monitoring		
Incidenteel bijvoorbeeld alleen bij bedrijfsbezoek		Structureel bijvoorbeeld wekelijks zelf metingen verrichten
Individueel bijvoorbeeld bewoner doet zelf metingen		Collectief Bv. studiegroep verzamelt metingen
1 dimensionaal alle deelnemers richten zich op hetzelfde onderwerp		Divers Verschillende deelnemers verzamelen informatie over uiteenlopende onderwerpen
Analoog handmatige observaties / metingen		Digitaal bijvoorbeeld met behulp van een app
Open proces data voor iedereen toegankelijk		Gesloten data alleen voor gesloten community toegankelijk

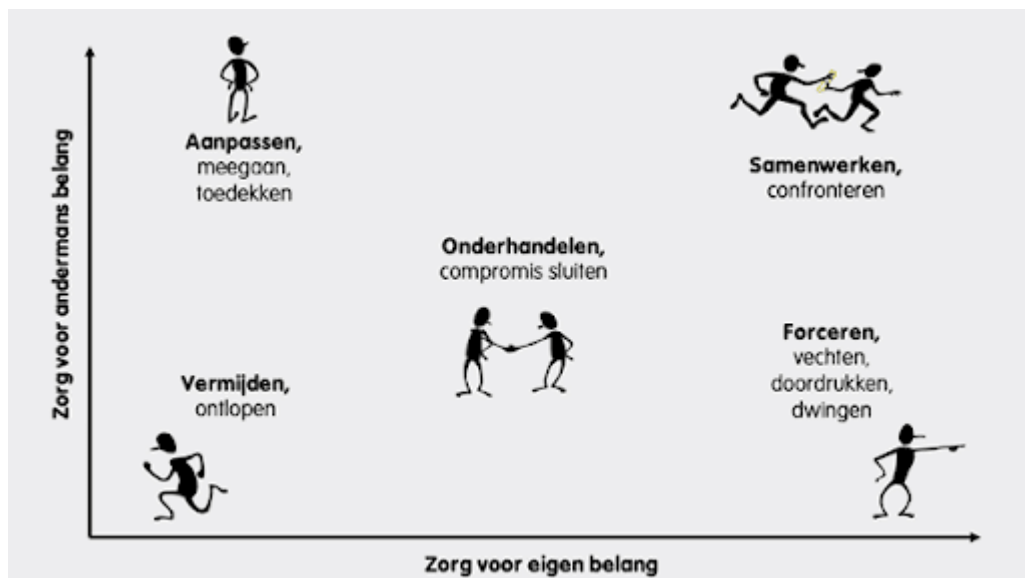
Wat betreft de context waarin participatieve monitoring plaats vindt, hier wordt vanuit de theorie nog niet erg veel bij stil gestaan. De eerste inzichten uit Lumbricus zijn hieronder, weergegeven, waarbij twee aspecten worden onderscheiden:

Ten eerste (Bremant et al, 2019) – het onderscheid tussen kennisontwikkeling en kennis-toepassing. Voor het Lumbricus Programma was het kenmerkend dat er is ingezet op een combinatie van ontwikkeling én toepassing van kennis en kunde in de praktijk. In het spoor van kennisontwikkeling ligt de nadruk op (technische) innovatie en de ambitie om vooral ook nieuwe instrumenten, tools en concepten te ontwikkelen die houvast kunnen geven voor toekomstig 'klimaatrobust' bodem- en waterbeheer. In het spoor van kennis-toepassing ligt de nadruk veel meer op sociaal leren en implementatie en de wetenschap dat nieuwe én bestaande kennis uiteindelijk pas écht van waarde wordt wanneer deze ook daadwerkelijk zijn weg vindt naar de praktijk. In de praktijk gaan deze verschillende dimensies van innovatie en implementatie nog gepaard met verschillende vormen van leren en experimenteren. De onderstaande tabel vat deze verschillen samen.

Tabel 5 Verschillende perspectieven op leren en experimenteren

	Pilot als Technisch experiment	Pilot als Sociaal experiment
Definitie van het probleem	De benodigde kennis om de doelen te bereiken is nog niet aanwezig	De kennis is (vaak) aanwezig maar wordt onvoldoende toegepast
Perspectief op leren	Technisch leren staat centraal	Sociaal leren staat centraal
Doorwerking kennis naar anderen buiten de pilot	Wetenschappelijke publicaties, gecertificeerde maatregelen.	Praktijkervaringen, excursies, etc.
Belangrijkste uitdaging	Nieuwe kennis ontwikkelen en aantonen dat maatregelen effectief zijn.	Verandermanagement. Acceptatie en implementatie van (bestaande) maatregelen in de praktijk;
Participatie stakeholders (agrariers)	'Hired'hands' Belanghebbenden inschakelen om maatregelen/monitoring in de praktijk uit te voeren (conform instructies onderzoekers)	'Local voice' Wensen, zorgen en kennis van belanghebbenden meenemen in implementatie en monitoring.
Rol onderzoeker	Expert	Begeleiden processen

Het tweede aspect dat aandacht verdient vanuit de context is de mate waarin partijen samen willen werken en het eens zijn over de doelen en de wijze hoe daartoe te komen. Vanuit de theorie sluit dit aspect – voor zover nu is te overzien – het beste aan op het gedachtengoed van Thomas & Kilman (2008) hierbij wordt uitgegaan vanuit eigen belang – dit kan ook het organisatie belang zijn – en andermans/organisatie belang. Het is belangrijk om te weten waar in het assenstelsel de opgave of het onderwerp waar de participatieve monitoring zich richt zich bevindt, dit dient te worden meegenomen in de aanpak.

11 Referenties/bronnen voor verdieping

Arnstein, S.R. (1969) A Ladder of Citizen Participation, *Journal of the American Planning Association*, 35(4): 216-224.

Assumpção TH, Popescu I, Jonoski A, Solomatine DP (2017) Citizen observations contributing to flood modelling: opportunities and challenges, *Hydrol. Earth Syst. Sci.*, 22, 1473–1489, 2018 <https://doi.org/10.5194/hess-22-1473-2018>

Breman. B.C., W. Kuindersma, S. Meijerink, GJ Ellen, W.Th. Wassink, B. Brugmans, F. van den Bolt (2019); Participatieve monitoring een brug tussen innovatie en implementatie. *Water Governance* 01/2019, 46-49.

Breman, B., M. De Groot, B. Ottow, W. Rip (2014); een peilbuis in de voortuin: monitoren doe je samen. *H2O* Nr.7/8, 46-47.

Breman, B.C., A.J.H. van Vliet, L.A.E. Vullings (2017) Citizen science voor natuur in Nederland: van onschatbare waarde en onderschat belang. Wageningen, Wageningen Environmental Research, Rapport 2806.

Breman, B., Kuindersma, W., Meijerink, S. V., Ellen, G. J., Wassink, W., Brugmans, B., & van der Bolt, F. (2019). Participatieve monitoring in Lumbricus, artikel in het Tijdschrift voor WaterGovernance. [LINK](#)

Boin, A., P. 't Hart, and A. McConnell (2009) Crisis exploitation: political and policy impacts of framing contests. *Journal of European Public Policy* 16:81–106.

Carton, L., & Ache, P. (2017). Citizen-sensor-networks to confront government decision-makers: Two lessons from the Netherlands. *Journal of environmental management*, 196, 234-251.

Cundill, G., C. Fabricius (2009) Monitoring in adaptive co-management: Towards a learning based approach. *Journal of Environmental Management* 90: 3205-3211.

Didde, R. (2020) Omgaan met droogte: Hou vast dat water. *Wageningen World* Nr. 3 2020, 10-15.

Dewulf, A., B. Gray, L. Putnam, R. Lewicki, N. Aarts, R. Bouwen, C. van Woerkum (2009). Disentangling approaches to framing in conflict and negotiation research: A meta-paradigmatic perspective. *Human Relations* 62(2): 155-193.

Hoogland, F., A. Roelandse, S. Burger, M. Feltmann, J. Velstra (2020) Participatieve monitoring: samen werken aan een betere waterkwaliteit. *Stromingen* 26(1) 59-71.

Kool, D. (2007). Monitoring in beeld: een studie naar de doorwerking van monitors in interbestuurlijke relaties. Dissertatie, Erasmus Universiteit. [\(LINK\)](#)

Kuindersma, W, B.C. Breman (2014) Leren van landbouw op peil. Evaluatie van een experiment met zelfsturing in het waterbeheer. Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research centre), Alterra-rapport 2512. 42 blz.; 1 fig.; 3 tab.; 5 ref.

Meijerink, S., B. Breman, G. J. Ellen (2019) Methodiek effectmeting participatieve monitoring. Lumbricus.

Nature (2015) Interdisciplinarity special issue, <https://www.nature.com/articles/525315a>

Schön, D.A., M. Rein (1995). Frame reflection: Towards the resolution of intractable policy controversies. Basic Books.

Thomas, K. W. (2008). Thomas-kilman conflict mode. TKI Profile and Interpretive Report, 1-11 (LINK)

Verbrugge, L.N.H., W. Ganzevoort, J.M. Fliervoet, K. Panten, R.J.G. van den Born (2017) Implementing participatory monitoring in river management: The role of stakeholders' perspectives and incentives. Journal of Environmental Management. 195, part 1, 62-69.

A.1 Vragenlijst om beelden van participatieve monitoring/citizen science te inventariseren.

1. Wat houdt participatieve monitoring volgens jullie in?/ Hoe zouden jullie participatieve monitoring willen omschrijven/ definiëren?
2. Hebben jullie ervaring opgedaan met participatieve monitoring? Zo ja, om welke projecten ging het en wat waren die ervaringen (positief, negatief)?
3. Wat is volgens jullie de belangrijkste meerwaarde van participatieve monitoring t.o.v. de bestaande, traditionele, monitoring?
4. Wat zijn volgens jullie de belangrijkste redenen om participatief te monitoren?/ Welke doelen willen jullie daarmee bereiken?
5. Welke onderwerpen lenen zich volgens jullie voor participatieve monitoring?
6. Wat zijn volgens jullie de belangrijkste aandachtspunten bij participatieve monitoring?/ Waar moet je op letten als je een proces van participatieve monitoring organiseert?
7. Wat betekent dit voor de interne organisatie/ werkwijze van het waterschap?
8. Wat willen jullie verder nog kwijt over dit onderwerp?

A.2 Format om onderwerpen voor participatieve monitoring op te halen en te waarderen

Actor/Stakeholder: Wie?	Wil wat monitoren?	Waarom?	Aandachtspunt vanuit projectdoelen? (scoren)	Aandachtspunt vanuit de omgeving? (scoren)	Moeilijk te meten (scoren)?	Participatief meten? (scoren)	Welke monitoring vind al plaats?
			1 (onbelangrijk) 5 (belangrijk)	1 (onbelangrijk) 5 (belangrijk)	1 (makkelijk te meten) 5 (moeilijk te meten)	1 (niet kansrijk) 5 (wel kansrijk)	Contactpersoon – beheerder van data en meetnet

A.3 Voorbeeld: vragenlijst/leidraad voor het in beeld brengen van achterhalen van beelden/waarden in het kader van participatieve monitoring

Uitgangspunt – Interview van max. 1 uur

Introductie (2-3 min)

We voeren dit gesprek met u omdat u betrokken bent bij project XXX, of omdat u belang hebt bij de opgaves en maatregelen zoals zij staan omschreven in het Gebiedsplan XXX.

Met behulp van dit interview hopen wij een beeld te krijgen van uw visie ten aanzien van de opgaves in het gebied en komen wij graag te weten hoe de maatregelen en de mogelijke effecten van het uitvoeren van de maatregelen, zoals vermeld in het Gebiedsplan, worden ervaren en of, en welke, rol u zou willen spelen tijdens de ontwerp- uitvoer- en evaluatiefase van de maatregel. Ook zijn we benieuwd naar uw ervaringen met het proces tot dusverre en uw relaties met andere partijen in het gebied, die van belang kunnen zijn voor het vervolg van het uitvoeren en monitoren van de effecten van de voorziene maatregelen. Het gaat hierbij om uw eigen perceptie en verwachting en er zijn dus geen 'juiste' of 'onjuiste' antwoorden.

We nemen het interview op omdat we niks willen missen. Deze opnames zijn vertrouwelijk en wij zullen deze net als de antwoorden die u geeft vertrouwelijk behandelen. Dit betekent dat er geen namen in verslagen of resultaten van dit project worden gepubliceerd tenzij we daar nadrukkelijk uw toestemming voor hebben gekregen. Wel vragen wij hierbij uw toestemming om uw naam op te nemen in de lijst van geïnterviewde personen.

We zullen ervoor zorgen dat we met ongeveer één uur tot een afronding komen. Heeft u nog vragen voordat we beginnen?

Recorder aan

Vragen interviews

Opmerkingen voor interviewer:

***- Dit protocol dient als handvat / checklist maar dient niet rigide gehanteerd te worden;
- door de beantwoording van eerdere vragen hoeft / kan dit protocol mogelijk niet chronologisch doorlopen worden. Let er op dat in ieder geval de belangrijkste vragen rond monitoring en verwachte effecten (B2-B3) aan bod komen.***

[Inleidende vragen en perceptie proces]

A – Beeld van het gebied

1. Wat betekent dit gebied voor u? Hoe gebruikt u het? Wat zijn voor u de belangrijke functies in het gebied? Wat zijn belangrijke ontwikkelingen in het gebied?

B1 – Betrokkenheid bij het opstellen van Gebiedsplan XXX

2. In de toelichting hebben wij aangegeven dat in dit gebied het gebiedsplan XXX wordt uitgevoerd.
 - Bent u bekend met het Gebiedsplan XXX?
Zo Nee, ga door naar deel B2

Zo Ja:

- Hoe kent u dit gebiedsplan en in welke mate was u betrokken bij het opstellen ervan? Ga door naar B3

B2 – Opgaven Gebiedsplan XXX

Nader in te vullen

3. *Ervaart u deze opgaves zelf ook, zo ja; op welke manier?*

B3. Maatregelen Gebiedsplan XXX

Nader in te vullen

4. *Wat is uw visie op de maatregel gericht op XXX?*
 - *Welke effecten verwacht u voor het invloedsgebied?*
 - *Wie zullen volgens u effecten ondervinden?*

B2 – Monitoring

Wij willen graag samen met de gebiedspartijen en het Waterschap komen tot een monitoringplan.

5. *Welke effecten van deze maatregel zou u gemonitord willen zien en waarom? en kunt u aangeven op welke wijze?*
6. *Wilt u zelf betrokken worden bij het monitoringproces van de effecten van deze peilverhoging? Zo nee: vragen waarom niet en door naar deel c. Zo ja:*
 - 1) *Tijdens de fase van het ontwerpen van de maatregel;*
 - 2) *Tijdens de fase van het meten van de effecten van de maatregel;*
 - 3) *Tijdens de fase van het evalueren van de effecten van de maatregel.*
7. *Op welke manier wilt u binnen een of meerdere van de zojuist genoemde fases van het monitoringproces betrokken worden?*
 - 1) *Door het uitvoeren van / betrokken zijn bij van metingen;*
 - 2) *Door het samen met anderen interpreteren van de verzamelde informatie;*
 - 3) *Door de rapportages van de metingen via een nader te bepalen medium in te zien.*
8. *Welke personen/organisaties/bedrijven moeten er volgens u in ieder geval betrokken worden bij het monitoringproces van de effecten van deze peilverhoging? En waarom? (Belang, Positie, Effect, betrokkenheid bij monitoren peilopzet)*

C – Wensen en beelden

9. *Hoe zou u willen dat het proces rondom de communicatie over de effecten van maatregelen van het gebiedsplan Raam in de toekomst verloopt?*

Voor de interviewers: Bij het opstellen van de bovenstaande vragen is gebruik gemaakt van het interviewprotocol zoals opgesteld in het kader van het project watertekens: dit protocol is te downloaden via http://www.watertekens.nl/files/Interviewprotocol_WaterTekens_2008.pdf

A.4 Format van de participatieve monitoring Canvas

Monitoren: ontwerp, uitvoering & analyse Betekenis in de praktijk: inzicht in acties/bijsturing		Participatieve monitoring CANVAS		ONDERWERP:		
				INGEVULD DOOR:		
				DATUM:		
4) Wie wil/mag er gaan meten?	5) Hoe wil men dat er gemeten wordt?	<u>STARTPUNT.</u> <u>Wat is het doel van de participatieve monitoring?</u>	3) Wat wil men dat er gemeten wordt?	2) Waarover maakt men zich zorgen/waar ziet men kansen?	1) Wie maakt zich zorgen/ziet kansen?	
6) Wie wil/mag er gaan analyseren/interpreteren?	7) Hoe wil men analyseren/interpreteren?		10) Wat zijn mogelijke uitkomsten? (scenario's) 4. Alle verloopt volgens plan; 5. Aangepast: enige afwijking van verwachte effecten. 6. De gewenste effecten treden niet/nauwelijks op/er treden ongewenste effecten op	11) Wie moet er dan wat?		
8) Hoe wil men communiceren? <i>Via welk kanaal, welke boodschap, naar wie?</i>			12) Wat is er nodig in de verschillende scenario's (middelen en capaciteit)			
9) Verwachte kosten (investeringsmiddelen en capaciteit)						

A.5 Ingevulde participatieve monitoring Canvas

		Participatieve monitoring CANVAS	ONDERWERP:	Muggenoverlast	
			INGEVULD DOOR:		
			DATUM:		
4) Wie wil/mag er gaan meten? Experts Bewoners zelf Databronnen: - Overheid - RIVM - Dierenarts	5) Hoe wil men dat er gemeten wordt? • Meten en Melden app (signaal als ergens plassen staan; • Muggenradar (app) • Ervaringen (enquête of via app) • Muggenvallen?	STARTPUNT. Waarom participatief monitoren? Voor het project: • Meer informatie • Signaleren doen we samen Gebied • Hoe ga ik om met overlast + tegengaan van overlast	3) Wat wil men dat er gemeten wordt? • Muggen overlast • Signaleren van plassen • Muggen aantallen • Toe/afname van de populatie in aantal en soort: dit in verband met de bron van de muggen. • Muggenbulten tellen;	2) Waarover maakt men zich zorgen? • Verblijfsrecreatie + dagjes mensen; • Persoonlijke overlast (leefbaarheid) • Ziektes: knut en relatie met blauwtong • Waarde vermindering van het vastgoed	1) Wie maakt zich zorgen? • Bewoners • Recreatie ondernemers • Recreanten
6) Wie wil/mag er gaan analyseren/interpreteren? - Experts - WAM	7) Hoe wil men analyseren/interpreteren? - Spiegelen van metingen en ervaringen: komen deze overeen; - Gezamenlijk		10) Wat zijn mogelijke uitkomsten? (scenario's) • Veel muggen + overlast • Veel muggen + geen overlast • Weinig muggen + overlast • Weinig muggen + geen overlast	11) Wie moet er dan wat? 1) Staatsbosbeheer: peilbeheer – voorkomen van plassen 2) eigenaren van huizen en ondernemingen 3) waterschap: waar ligt het aan? Stukje nazorg	
8) Hoe wil men communiceren? - Excursies (in het verleden zijn excursies met WUR georganiseerd) - Muggen voorlichting: kennis delen ten aanzien van voorkomen en bestrijden			12) Wat is er nodig in de verschillende scenario's (middelen en capaciteit)		
9) Verwachte kosten (investeringsmiddelen en capaciteit) • Inhuur van experts • Optuigen van een app • Capaciteit voor bijeenkomsten					